

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies primus et secundus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

§. XIV. Cæsarii Eisterbacensis testimonium recensetur, et quid de hoc sit
censendum, statuitur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73889](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73889)

AUCTORE
C. B.

inveniretur, nec tamen memorata ab ullo hactenus a me inveniri poterit. At vero sunt, uti ex notitiis, quas ad manum habeo, disco, qui in Trudonopolitani diocesis Leodiensis monasterii bibliotheca jaclatum Theodorici, id olim abbatis munere moderati, de Sacra temporum ratione librum, in quo hic pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testimonium num. 244 recitatum præbeat, assertari affirmant, addentes etiam, mirum nemini debere accidere Martenei et Durandi, Ordinis S. Benedicti scriptorum, in Itinere suo litterario, ubi de illa Ordinis sui abbacia ejusque bibliotheca agunt, de libro illo silentium.

pro supposito videtur habendum.

240 Ita pronuntiant, quod bini hi scriptores librorum Mss. omnium, qui in Trudonopolitana abbacia bibliotheca servantur, cognitionem perfectam non habuerint, uti ipsimet declarant, Operis cit. tom. quidem primo scribentes, Trudonopolitanam bibliothecam esse satis bonam, librisque Mss. sat insignibus instructam; tom. autem secundo tradentes, sese, cum ad abbatiam Trudonopolitanam iterum accessissent, librosque hujus Mss. denuo scrutari vellent, obtinere id ab abbate non potuisse. Hinc, etsi etiam Ms. illum de sacra temporum ratione librum in Trudonopolitani monasterii bibliotheca latere, ægerrime in animum possem inducere, in rem tamen, ne quid, quod ad conversionis S. Brunonis causam indagandam possit conducere, neglexisse viderer, sedulo inquirendum duxi, neque ad monasterium Trudonopolitanum, si modo assertos in hujus bibliotheca libros Mss. scrutandi facultatem mihi impertiendam scivissem, conferre paratus, enixissime, ut hæc mihi concederetur, per amicos petii; verum, uti ea Marteneo et Durando, ita et mihi fuit negata. Præfatum interim librum in Trudonopolitana abbacia non reperiri, aut certe in eo supra huc transcriptum pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testimonium non contineri, litteræ inde scriptæ suadent; quas inter etiam una est, ab ipsomet abbate anno 1743 exarata, in qua hic sic scribit: Recordor, me a paucis annis ad petitionem Rmi Dni abbatis Sti Laurentii idem Transumptum (testimonii scilicet, Theodorico abbati attributi) vidisse, et diligenter tunc inquisivi, si in autentico invenire potuissem, sed nusquam reperi in Chronicis Theodorici abbatis, unde apparenter transumptum esse potest. Jam vero, cum nec liber ille, uti ex litteris, post rem diligentissime examinatum ad me scriptis, disco, in abbacia S. Victoris prope Parisios, in qua tamen illum assertari, notatum etiam inveneram, reperitur, testimonium Theodorici abbatis, quod illi includi a nonnullis asseritur, pro omnino commentitio ex omnibus jam dictis videtur habendum.

§ XIV. Cæsarii Eisterbacensis testimonium recensetur, et quid de hoc sit censendum, statuitur.

Anonymus Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor, in medium adducturus Cæsarii Eisterbacensis pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testimonium, ita præfatur: Primus... inter extraneos, apud quem hujus prodigii narrationem legimus, se offert Cæsarius Eisterbacensis Ordinis Cisterciensis, qui jam florebat anno MCLXXXVIII, id est, quinquaginta circiter annis post mortem primorum Patrum Ordinis Cartusiensis cum sancto Brunone institutorum; aut saltem primo ab obitu sancti Brunonis seculo, in quo et vixit viginti circiter annis; ac deinde Cæsarii verba, testimonium illud complectentia, transcribit, prolizque, quo id Parisiensi prodigio suffragari probet, contra Launoyum disserit. Verba ejus omnia, ne quid de argumentorum, iis inclusorum, vi detraxisse videar, huc transcribo, ad calcem etiam nonnulla, quæ in hæc observanda duxero, adjecturus. Sic itaque habent: Hic (Cæsarius Eisterbacensis) in suo Opere, quod, in libros duodecim ad formam dialogi digestum, « De illustribus miraculis et » historiis memorabilibus, quæ ante vel circa » sua tempora contigerant in Germania, Italia » et Gallia, » prætonavit, libro xi, qui « De » Morientibus, » inscriptus est, hoc spectaculum his prorsus verbis exponit: « Fuit in regno » Franciæ clericus quidam nobilis et dives, quæ » duo sæpe homines extollunt, malisque vitis » subjiciunt; qui cum mortuus esset et in fe- » retro positus, multitudine populi circumse- » dente, tam ex clericis quam ex laicis, ipse se » erexit, cunctis audientibus, in hæc verba pro- » rumpens: » Justus Judex judicavit, judicatum condemnavit, condemnatum tradidit in manus impiorum. » Quibus dictis, se reclinans » iterum non obdormivit, sed de requie transivit » ad laborem, de deliciis ad miseriam. »

242 His Cæsarius paucissimis verbis expansendum damnati hominis spectaculum perfecte repræsentat utriusque conformiter narrationi, quam superius tum ex anonymo Cartusiensi, tum ex codice (infra plus semel hic memorando) collegii Metensis decipimus, ita ut nulla sit quoad rei substantiam inter eosdem auctores discrepantia, imo nec in ipsis circumstantiis repugnantia; unde neminem fore arbitramur, qui judicet, eandem non esse narrationem, quantumvis reclamet Launoyus. Magni proinde ponderis est hoc testimonium, a perantiquo scriptore datum, summæ auctoritatis viro, pietate et doctrina celeberrimo, quem Coloniensis archiepiscopus Henricus de Molenarck, sub quo vivebat, solum ex sensitissimis Germaniæ elegit, qui prædecessoris S. Engelberti archiepiscopi et martyris vitam nobili stylo exornaret. Cujus et Operum ejus merita paucis, sed gravibus succidisque verbis sic commendat Cardinalis Bona: « Cæsarius Heisterbacensis Ordinis Cisterciensis, in historiis memorabilibus pius, » verax et simplex. » Quem etiam post obitum miraculis

Damnati historie testimonium perhibetur a Cæsario Eisterbacensi.

E

P
Qualis hic fuerit, Cartusianus anonymus ejus narrationem

A miraculis claruisse, scribunt Cistercienses. Cæsarii validissimam auctoritatem ut eluderet Launoius, historiam sic ab eo relatum conatus est probare esse diversam ab ea, quam S. Antoninus narravit. Sed vane desudavit ille conferendo narrationem S. Antonini cum narratione Cæsarii, quasi S. Antoninus primus illam evulgasset. Nam revera id, quod recenset Cæsarius, concordat cum Chronicis antiquis Ordinis superius citatis, quæ ducentis et quinquaginta fere annis ante Antoninum, et eodem tempore, quo vivebat Cæsarius, digesta sunt.

a narratione Antonini, etsi iisdem, quibus hæc,

245 Verum quia S. Antoninus non multum differt a Chronicis, videamus nunc, si mutua illa contentio, quam Launoius Antonini inter et Cæsarii narrationes vult reperiri, tanta sit, ut una dici merito debeat diversa ab altera, ac proinde subruat totius historiae veritas. Sic igitur utramque aggreditur Launoius. « Imprimis » inquit ille « Cæsarius non designat certum tempus, quo suum prodigium evenit; Antoninus vero designat annum ipsum, quo suum prodigium acciderit. » Sed in hoc vel minimam inter utrumque auctorem discordiam quis lector quantumvis sagax deprehendet? Certe si Cæsarius certum tempus a tempore, quod designat Antoninus, diversum et ab eodem multum remotum designaret; in hoc quidem appareret contentio, sed cum tempus sileat, nihil Antonino contrarium profert, ac proinde utriusque narrationis substantia eadem remanet. Huic præterea et sequentibus Launoii objectionibus unico possumus responso satisfacere, si dicamus, quod verissimum est, Cæsarium hanc historiam compendio tantum attigisse. Unde non mirum, si multas tacuerit postea ab Antonino relatas circumstantias. « Deinde » addit Launoius, « Cæsarius non definit certum in regno Franciæ locum, Antoninus vero certum in regno Franciæ locum definit, » id est, « Lutetiam. » Similis priori objectio, quæ simile meretur responsum, nempe, nullam ibi reperiri inter utrumque auctorem contrarietatem; quæ reperiretur, si Cæsarius Hispaniam, Italiam vel aliquam aliam regionem sive regnum definisset. At dixit ille, quod hoc prodigium in regno Franciæ acciderit; Antoninus vero, quod Lutetiæ, quæ est in regno Franciæ. Itaque quod Cæsarius omiserat, B. Antoninus supplevit. Et huic par est eruditissimi Andreae Sausseii ad probandum eandem esse narrationem optima ratiocinatio, quantumvis dure in eam exclamet Launoius, « O miserabile effugium! »

omnibus et singulis

244 « Cæsarius de clerico quodam nobili ac divite sermonem habet; Antoninus vero quemdam eximium doctorem describit. » Hæc verba, CLERICUS et DOCTOR, aliquid inter se discriminis prima specie videntur habere, sed quæ facile conciliantur. Viros enim litteratura et eruditione conspicuos sæpe dictos fuisse clericos, variis docemur exemplis. Apud Ordericum Vitalem lib. 3. « Clericus cognominatus est, » quia peritia litterarum, aliarumque artium apud prime imbutus est. » In historiam episcoporum Eystetensium: « Iste Joannes episcopus magnus clericus in jure canonico fuit. » Joannes quoque Birellius, Prior Cartusie; ab Innocentio VI, qui eum obiisse audierat, « Clericus mundi » appellatus est, ut ad annum MCCCX videbimus, non solum quia erat perfectus monachus (monachi enim aliquando etiam clerici dicti sunt)

sed maxime quia tam in divina scientia, quam in humana superiorem habebat neminem. Ergo Cæsarius et Antoninus sibi invicem non adversantur, cum ille clericum, hic vero eximium doctorem, infelicem hominem dixerunt. Sed instat Launoius ut sequitur. « Cæsarius indicat, » clericum suum nobilitate ac divitiis in hominem superbum evasisse, Antoninus vero eum » significat doctorem, qui magna scientiæ et probitatis existimatione floreret. » Hæc objectio non majoris est ponderis, quam præcedentes. Nihil enim ex ea concluditur, aut concludi potest ad demonstrandam vel minimam inter has duas narrationes differentiam. Non enim Cæsarius, qualis esset ille clericus, an superbus, malisque vitiis subjectus exponit; sed quod esset « Nobilis et dives, quæ duo sæpe homines extollunt, » malisque vitiis subjiciunt. » Et hæc non repugnant communi narrationi, quæ hominem istum describit « Eminentia scientiæ et probitate vitæ et maxima fama pollentem, » sed tantum juxta ea, quæ exterius apparebant. Quam ob rem codicis Metensis auctor putat, eum damnatum ob vitium vanæ gloriæ.

245 Ab hac objectione ad quintam transit Launoius, quam sic exponit: « Cæsarius Parisiensem academiam hic ne verbo quidem » attingit; Antoninus vero illam prædicat. Et » tamen Cæsarius ille multis in locis et Parisiensis academiæ et rerum in Parisiensi academiæ gestarum meminit. » Deinde multiplices ex Cæsario citationes Launoius colligit, in quibus Cæsarius fecit mentionem academiæ Parisiensis. Sed ad quid hæc citationes? Sicut enim ostendimus, non recte concludi, narrationem Cæsarii aliam esse ab Antonini narratione, eo quod ille non definierit certum in regno Franciæ locum, quem hic definit; ita nec ullam dissonantiam importare potest silentium Cæsarii de academiâ Parisiensi, quam Antoninus prædicat. Sed ad alias Launoii objectiones diluendas properemus. « Cæsarius aperte significat, clericum » suum uno eodemque tempore dixisse: « Justus » Judex judicavit, judicatum condemnavit, condemnatum tradidit in manus impiorum; » Antoninus vero discrete asserit, doctorem suum » tribus distinctis diebus locutum esse. » Jam vidimus supra, ex citatis auctoribus Cartusienis Ordinis quosdam scripsisse, hanc trinam vocem a damnato prolatam fuisse uno eodemque die, quosdam vero tribus distinctis diebus. Sicque Cæsarii verba concordant cum primis; Antonini vero cum ultimis; nec propterea duæ censendæ sunt narrationes diversæ, cum in re conveniant. Præterea non ita aperte, ut vult Launoius, Cæsarius significat, clericum suum uno eodemque tempore locutum esse; non enim distincte exprimit, quod hæc verba simul et semel vel tribus distinctis vicibus, sed summam tantum, quod hæc pronuntiavit: quæ sunt eadem quoad sensum, quæ Antoninus doctorem suum pronuntiasset testatur, non quidem iisdem prorsus verbis, nec eodem modo dicta, sed aliis idem significantibus, ita ut nulla sit in essentia rei contrarietas, nec diversitas, nisi tantum, quod Cæsarius, brevitati studens, rem non tam fuse ac late curavit exprimere.

246 Notandum etiam, auctorem codicis Metensis, de quo supra, trinam illam damnati vociferationem iisdem fere verbis expressisse, quibus et ante eum usus fuerat Cæsarius. Porro quot

AUCTORE C. B.

E adjunctis

F

non vestigatur, in re tamen

autore
C. B.

quot et quantæ similes differentiæ in Sacris Scripturis occurrunt, etiam inter sanctos Evangelistas, rem eandem diverso narrantes modo, quos propterea sibi invicem contrarios non solum dicere, sed et cogitare crimen esset? « Cæ- » sarius non scribit, clericum suum has voces » emisisse, dum statutum ab Ecclesia pro mor- » tuis Officium celebraretur; Antoninus vero » id omnino scribit. » Quis non miretur, talem a Launoio, viro sensato et docto, objectam diversitatem? Verum est, nec negare possumus, Cæsarium manifestam non fecisse mentionem Officii mortuorum. Sed quis inficias iret, eum illud innuisse, cum scripsit, quod defunctus ille « in feretro positus esset, multitudine po- » puli circumstante tam ex clericis quam ex » laicis? Cæsarius neququam significat, utrum » clericus ecclesiastica sepultura privatus fue- » rit, necne; Antoninus vero aperte significat. » Neque id etiam significarunt citati auctores Cartusianenses; ergo et ipsi sunt Antonino contrarii; ergo et eorum narratio diversa est ab Antonini narratione. Quis hoc cogitaret? « Cæsa- » rius non dicit, Brunonem Cartusianæ religio- » nis auctorem spectaculo, quod narrat, inter- » fuisse; Antoninus vero dicit spectaculo, quod » describit, Brunonem Cartusianæ religionis » auctorem interfuisse. » Sed tacuit Cæsarius, quia forsitan nescivit, Sanctum Brunonem interfuisse spectaculo; nam duobus tantum annis post illud patratum in Cartusiam secessit. Vel, si scivit Cæsarius, noluit tamen dicere, quod a suo proposito alienum esset. Nam propositum ejus erat, varia de morientibus exempla proponere, non conversiones, sive Ordinum institutiones explicare.

non differre,
contra Lau-
noium con-
tendit,

247 Deinde Sancti Brunonis conversio non facta est in publico, sicut nec constat, utrum illud spectaculum in ecclesia, vel in aula defuncti (quod tamen verimilius est) coram multis, vel paucis hominibus evenit. Neque etiam conversio Brunonis facta est eodem instanti, quo dictum spectaculum, sed intra privatos parietes, et diu post illud peractum, ut constat ex citatis auctoribus. Unde nec a nemine, qui dicto spectaculo interfuerat, perspici potuit. Antoninus vero id dixit, quia sic scriptum legit et narratum audivit. « Cæsarius non affirmat, » ex suo spectaculo Brunonem instituendæ Re- » ligionis suæ occasionem cepisse; Antoninus » vero affirmat. » Hæc Launoii objectio non est diversa a præcedenti; sed in duo divisit, quod simul et semel dici poterat, ut, quod solidis rationibus non poterat, multis saltem verbis conaretur obruere. Huic igitur objectioni factum est satis ex responsione superiori. Quid enim mirum, si Cæsarius, qui de Brunone nullam fecerat mentionem, instituendi Ordinis Cartusianensis occasionem etiam tacuerit propter easdem rationes, quas superius tetigimus? « Cæsarius » non tradit, prodigium suum Parisiis conti- » gisse; Antoninus vero tradit. » Hæc etiam objectio eadem est ac secunda; quod enim hic dicit Launoius, idem superius secundo loco dixerat, mutatis tantummodo vocabulis, et modo loquendi. Imo et utraque objectio quintæ multum similis est. Unde patet Launoii anxium nimis in exaggerandis hujusmodi differentiis studium. » Postremo Cæsarius nihil habet de toto illo » Lectionis quartæ Vigiliarum pro mortuis ne- » gotio, quod post Antonini tempus ab ano-

» nymo Vitæ Brunonis scriptore tractatum est. » D Sed nec Antoninus aliquid habet de toto illo Lectionis quartæ negotio; ergo non differt a Cæsario. Nec etiam veteres Cartusianenses, ut hujus Lectionis quartæ et verborum « Responde mihi » meminere. Ergo nec ipsi Cæsario sunt contrarii.

248 Præterea Launoius Cæsarii auctoritatem conatur deprimere auctoritate clarissimi ac reverendissimi viri Nicolai Coëffetei, Parisiensis Theologi, qui in responsione ad Mysterium iniquitatis dicit, Cæsarii Dialogos fabularum esse plenos. Sed cum Coëffeteus suam sententiam tantum confirmet Conradi Gesneri, hominis Zuingliani, iudicio, ut ipse fatetur Launoius, Cardinali Bonæ, viro æque pio ac docto, potius credimus, qui Cæsarium laudat, tanquam in historiis memorabilibus veracem. Nec immerito, cum ipse Cæsarius, se nihil finxisse, sanctissime juret dicens: « Testis mihi est Deus, nec unum » quidem capitulum in hoc Dialogo me finxisse. » Coëffetei itaque et Gesneri auctoritatibus præferimus auctoritates illustrissimi Sausseii, et Jacobi Breullii pietate et doctrina insignis, et aliorum, qui de Cæsario honorificentius judicaverunt, et præsertim eximii sacræ Theologiæ doctoris, et ad S. Gereonem Colonie canonici Tilmanni Bredembrachii, multis et scientiæ et virtutum titulis spectabilis; cujus studio et labore in lucem sunt edita multa veterum scriptorum monumenta; qui etiam recognoscendis expurgandisque Cæsarii Dialogorum libris multum laboris posuit, in lucem eos emissurus, nisi cum jam pene ad calcem pervenisset, ad cælestia fuisset evocatus. At ne tanti viri pia studia perirent, effecit inter alios Jacobus Fischerus, sacræ Theologiæ doctor, qui, quod ille inceperat, perfecit, et in sua Præfatione Gesneri de Cæsario calumniam probe refutavit.

a quo etiam
Cæsarii fidem
immerito ele-
vari,

249 Denique Launoius in conclusione capituli tertii suæ Dissertationis Sausseium virum eruditum, quasi ridiculum prosequitur, quod in Cæsarii narratione substantiam rei ab ejus circumstantiis dixerit esse distinguendam, hancque Sausseii distinctionem contra fas omne insulse Launoius retorquet in Joannam Papissam. Sed cum profiteamur injuriam injuria non pulsare, lectoris iudicio relinquimus, num optima sit hæc disputandi ratio ad asserendam veritatem et quoscumque auctores, diversimode rem eandem describentes, conciliandos. Verum Sausseio imponit Launoius, dicens, eum in eo posuisse rei substantiam, quod Cæsarius « prodigium actum in regno Franciæ, nec suo » tempore actum referat. » Nam minime illud Sausseius dixit. Postquam enim totam Cæsarii narrationem retulit, addit: « Hæc Cæsarius, qui » substantiam rei, de qua sermo est, patenter » comprehendit in descriptione ista. » Sic igitur dicens Sausseius, monet quidem, substantiam rei in Cæsarii descriptione reperiri, sed in quo consistat, non explicat. Deinde statim de circumstantiis subdit: « Qua (descriptione) etsi non » omnes adæquate circumstantiæ eat expres- » sum, cum annum non consignet, nec specialem » Galliæ locum, quibus ista, quæ refert, evenerunt. » Et hæc sunt circumstantiæ, etiam a Launoio notatæ, quas Sausseius summam in Cæsarii descriptione perstringi asserit, cum paulo post dicit: « Nihilominus totum dicit (Cæsarius) » cum id actum in regno Franciæ asserat, nec suo » tempore

aliaque, quæ
hic propo-
nuntur,

A » tempore, sed ante, per verbum *fuit*, satis » evidenter significet. » Igitur per hæc verba » « Totum dicit etc. » intelligit Sausseus circumstantias illas, quas paulo ante dixerat a Cæsario non esse « adæquate expressas, cum annum » non consignet, nec specialem Galliae locum » etc. » Hic est verus ac sincerus Sausseii verborum sensus, quorum ordinem Launoius invertit, ut ea commodius in suam sententiam detorqueret, faciliusque lectori persuaderet, Sausseium substantiam rei in eo posuisse, » quod Cæsarius prodigium actum in regno » Franciæ, nec suo tempore actum referat. »

250 Sub finem ejusdem conclusionis capituli tertii rursus Launoius Cæsarium, sive potius Cartusiensem ex Cæsario aggreditur, cum ex eodem Cæsarii tractatu duo a se deprompta exempla întegre describit, ex quibus vult « otiosos homines » unum conflasse prodigium, quod « Cartusianorum initium tale, quale nunc » excutit, sive excutere nititur, « fingendi cau- » sam præbuisse » contendit. Unum est cujusdam canonici Parisiensis, qui post mortem suam et honorificam sepulturam amico apparens se damnatum nuntiavit, eo quod vera sibi morienti contritio defuisset. Alterum est historia illa, quam Launoius superius probare conatus est diversam esse ab Antonini narratione. Quis non miretur Launoii astutiam? Duo jungit, quæ magnam habere similitudinem affinitatem asserit, ut subtilis oculos mentemque lectoris perstringat. Sed constanter negamus, aliquam inter duo illa exempla intercedere similitudinem præter commune utrique homini damnationis infortunium : aut « otiosos homines » ex his duobus prodigiis, sive etiam ex uno tantum causam secessus Sancti Brunonis finxisse progressionem temporis, ut vult Launoius; quandoquidem anonymus ille Cartusienensis, qui primus rem scriptis mandavit, ipso Cæsarii tempore vixisse, superius probavimus, a quo, non vero a Cæsario, alii Cartusienenses citati ejusdem historiae narrationem sunt. *Hactenus Annalium Cartusienis libri quarti auctor laudatus, in quem nunc nonnulla observanda.*

B

251 Recte itaque imprimis contra Launoium contendit, e diversis adjunctis, quæ narrationem de defuncto, qui sese damnatum, e feretro proclamavit, ab Antonino, seu potius, e quo hic illam hausit, a priorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctore anonymo suppeditatam, afficiunt, atque a narratione, de defuncto, qui pariter sese damnatum e feretro vociferatus sit, a Cæsario exhibita, absunt, merito argui non posse, vel narrationem Antonini seu anonymi cum substantia narrationis Cæsarii pugnare, vel prodigium, quod hujus argumentum est, a prodigio, quod illa ob oculos ponitur indubie esse diversum. Quid enim magis obviæ, quam facta historica invenire, a diversis scriptoribus relata, quæ, quamvis eadem sint, adjunctis tamen ab uno, quæ ab alio subticentur, sint ornata? Nec est, cur id mirum videatur, cum non raro fiat, ut rem, quam alter fuisse, nullis plane ejus, aut certe paucis duntaxat, adjunctis omissis, exposuit, alter compendio tantum referat, omnibus fere adjunctis nudatam. Imo vero ne quidem ex adjunctis inter se pugnantibus nec ulla ratione in concordiam vocari satis argui semper potest, narrationes, in quibus hæc occurrunt, circa res versari diversas. Constantinum Magnum imperatorem, ut militari signo et in crucis modum effor-

mato, in exercitu adversus Maxentium præliato uteretur, divinitus in somnis monitum fuisse, Firmianus Lactantius apud Baluzium lib. II *Miscellaneorum* pag. 57 memorie prodit. Idem etiam facit in *Vita ejusdem Constantini* lib. I, cap. 29 Eusebius. Verum in tempore, quo visio illa Constantino fuerit oblata, binos inter scriptores illos minime convenit. Eam enim Lactantius cum nocte, commissam die 27 Octobris anni 312 ad pontem Tiberis pugnam, in qua Maxentius interit, proxime prægressa, conjungit; Eusebius vero is, quæ lib. de *Vita Constantini* cit. cap. 28, 29 et 57 scribit, non obscure indicat, tunc factam, cum Constantinus adhuc in Galliis esset, necdumque Alpes in Maxentium arma moturus. trajecisset, ac proin aliquanto temporis spatium ante dictam noctem. Pugnans ergo Eusebius et Lactantius in adjunctis, et tamen, duas horum scriptorum narrationes circa diversas Constantino oblatas visiones versari, certum non est.

252 Juliani Apostatae in bello interitum referunt scriptores æquales aut subæquales diversi; sed quot hunc eventum adjunctis sese inter pugnantibus exornant! Adhæc, ut etiam ex ipso, quod hic tractamus, argumento exemplum adducam, horrendum doctoris damnati prodigium publice coram ingenti hominum multitudine contigisse, scriptores § 11 et seq. recensiti, affirmant; privatos autem id intra domus defuncti parietes evenisse, Codicis Metensis auctor infra laudandus, tradit; at quis propterea prodigium, quod hic narrat, a prodigio, quod illi referunt, dixerit esse diversum? Etsi itaque, tres a doctore Parisiensi vociferationes, quarum prima hic se accusatum, secunda judicatum ac tertia damnatum declaravit, tribus diebus diversis fuisse emissas, scriptores proxime laudati etiam memorent, clericumque suum seu doctorem simul et semel ac proin uno eodemque die se judicatum condemnatum atque in manus impiorum traditum, Cæsarius, ut Launoius vult, tradere videatur, prodigium tamen, quod hic narrat, a prodigio, quod illi recensent, diversum non certo est. Neque tamen cum illo certo etiam est unum atque idem. Columbius in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 64 sic scribit: Istud... (a Cæsario scilicet relatum) prodigium nonnulli faciunt idem Parisiensi, de quo nunc agimus; alii vero negant: ego neque idem illi, neque ab eo diversum asserere nunc velim. Certe non addit a Cæsario compulsisse Brunonem et socios ad eremum; id autem unum illud est, quod fecit, ut de Parisiensi nunc agerem. Malim asserere et omnino istius loci res est, adversarium (Launoium nempe) non debuisset scribere sequentia in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione pag. cxlv: » Cæsarius Cisterciensis narrat duo, quæ Cartusianorum initium tale, quale nunc excutimus, fingendi causam otiosis hominibus præbuerunt. » Cum enim duorum alterum sit illud ipsum, quod modo retuli, hominis in regno Francorum redivivi, seque Dei judicio damnatum exclamantis, non video, cur otiosi homines ad Parisiensem fingendum debuerint adjungere canonici Parisiensis, qui post paucos a morte dies se sine corpore videndum homini valde familiari præbuit.

253 Scilicet canonicus hic nihil habuit commune seu cum redivivo Parisiensi, de quo nunc sermo est, seu cum alio, qui, cum parabatur conditorio.

AUCTORE
C. B.

quod Cæsarius narrat, certo est diversum,
E

F

* anonymum illum Cartusiensem

Neque vero Parisiense prodigium a prodigio,

ACTOR
C. B.
aut ex hoc si-
mul et altero,
quod hic me-
moratur, con-
fectum.

conditorio, redditus fuit vitæ in regno Franco-
rum. Ita ille: *et merito quidem prodigium, quod
a Casario narratur, cum prodigio Parisiensi, quod
a quinque primorum Cartusie Priorum Chronici
auctore ac deinde ab Antonino memorie proditum
fuit, unam idemque non certo esse, contendit. Ast
an recte simul contra Launoium adjungit, postre-
mum hoc prodigium e prodigio, quod a Casario
refertur, alteroque Parisiensis canonici, qui amico
post mortem apprensens, damnatum sese nuntiave-
rit, ab otiosis hominibus conflatum non esse aut
confictum? Ita vel idcirco autumo, quod ad illud
fingendum, si fortassis reipsa pro fabula seu
figmento sit habendum, solum prodigium, a Cæ-
sario relatum, suffecisse queat, concurrissetque
etiam alterum illud Parisiensis canonici, nulla ra-
tio suadeat, imo potius contrarium suadeat dissi-
militudo quam maxima, hoc inter et Parisiense,
quo Bruno in eremum pulsus fuerit, prodigium
intercedens, quæ tanta est, ut nihil fere ambo illa
prodigia habeant commune, quemadmodum consi-
deranti patebit. Porro etsi, ut jam dixi, verbisque
etiam mox recitatis Columbibus innuit, Parisiense,
quo Sanctus in eremum pulsus fuerit, prodigium
cum prodigio, quod Casarius refert, unum atque
idem non certo sit, unum tamen ab altero distin-
ctum non esse, verosimile idcirco apparet, quod
utriusque eadem sit substantia, hominem scilicet,
qui vita functus erat jamque in feretro positus,
damnationem suam tantisper redivivum adstanti-
bus denunciasset. Nec obstat, utriusque prodigii
adjuncta invicem discrepare, cum hæc a substan-
tia, quæ tam uni quam alteri e duobus hisce pro-
digis secundum jam dicta est communis, distin-
guenda sint, uti infra ostendam. Atque hinc jam
fit, ut ex prodigio, quod Casarius narrat, aliud
illud, quo Sanctus noster in eremum secesserit,
utrumque confirmetur.*

Prodigium
tamen, a Cæ-
sario rela-
tum.

254 At vero ipsammet Casarii narrationem
in dubium revocat Launoius, nec sane immerito.
Quidquid enim contra afferat verbis supra reci-
tatis Cartusianus noster anonymus, Casariusque
a sinceritate, qua in scribendo usus est, commenda-
ri mereatur, peritiores tamen modo critici omnes
consentiunt, credulum nimis eum fuisse, utpote
qui in suis duodecim Dialogis non satis accurato
criterio veras historias a falsis secreverit, et interdum
nugas et fabulas, quas undecumque corrasit,
sine ullo prorsus delectu inseruerit. Stillingus
noster tom. I Septembris in Vita B. Margare-
tæ Lovaniensis virginis et martyris pag. 390
num. 44 opportune ad institutum præsens sic scri-
bit: Quod spectat ad fidem hisce Actis (B. Margare-
tæ scilicet a synchrono Casario lib. vi. Dia-
logorum cap. 54 conscriptis) adhibendam, non
eadem forsitan omnium erit sententia, nisi dili-
gens fiat distinctio inter varia ab eodem auctore
narrata. Quippe fuit Casarius vir pius et do-
ctus quidem, sed pro tempore, quo vivebat,
simplex et credulus; atque ex eo fit, ut Dialogi
ipsius non careant narratiunculis quibusdam,
quæ pro fabulis leguntur hoc tempore; verum
non recte judicabimus, si idem plane de omnibus
feramus judicium, quia multa narravit, quæ a
verisimilitudine non sunt aliena, quæque exacte
nosse potuit, quod iis et loco et tempore esset
vicinus. Itaque cum suspicio mendacii non ca-
dat in Casarium, virum utique piæ et since-
rum, cumque in rebus tam vicinis, quam eidem
erant spectantia ad Margaretam, nullum fere sit
errandi periculum, fidem in hisce negare non
possimus Casario, ejusque auctoritas omnibus

aliis, qui serius scripserunt, hic videtur præfe-
renda. Qua de causa elogium Beatæ nostræ,
quod ipse concinnavit, primo loco edam, uti po-
steriorum narrationibus præferendam.

255 Casarius itaque etiam secundum Stilling-
gum, qui tamen, ut ex ipsis ejus verbis satis liquet,
crisi minus severa, licet sano æquissima, in scri-
ptorem hunc utitur, fidem indubitam prodigio,
quod verbis num. 241 huc transcriptis narrat,
conciliare non potest, cum id, si reipsa unquam
locum habuit, et diu ante Casarii ætatem, et in
Gallia, monasterio Eisterbacensi minus vicina,
factum esse debeat; hisque scriptor (vide Stillingi
verba proxime recitata) fidem indubitam in iis,
quibus et tempore et loco vicinus fuit, non
mereatur. Recte itaque illud a Launoio in dubium
revocatur ob infirmam, cui innititur, Casarii au-
ctoritatem. Attamen, cum unum atque idem, ut
jam docui, verosimiliter sit cum Parisiensi, quo
Bruno in eremum pulsus fuerit, prodigio, hocque
ab anonymo, qui sæculo tertio decimo floruit,
primorum quinque Cartusie Priorum Chronici
auctore litteris sit mandatum, falsitatis equidem,
utpote in duobus sic saltem sæculi xiii scriptori-
bus fundatum, minus suspectum videtur habenden-
dum, nisi forte quis velit, aut a proxime laudato
Cartusie Priorum Chronici auctore, aut ab altero,
e quo hic sua hausit, e relato per Casarium,
quod nunquam acciderit, prodigio Parisiense illud
aliud, quo Bruno in eremum actus fuerit, acce-
ptum fuisse, adjunctisque pro arbitrio confictis
auctum. Atque hoc quidem ut æstimaret, propen-
sus etiam fuisse Mabillonius videtur.

veritati non
certo conso-
nat: sin con-
sonet,

256 Etenim in Annalibus Benedictinis lib. lxxvi,
num. 64 sic scribit: Aliam istius secessus (S. Bru-
nonis in eremum) causam post annos minimum
ducentos quidam attulere auctores, nimirum
Brunonem, dum Parisiis in scholis versaretur,
prodigio redivivi canonici, qui se damnatum
vociferatus sit, perterritum in eremum seces-
sisset, et adjunctis sibi sociis Cartusiensium Or-
dinem instituisse. Quæ narratio, variis subinde
aucta circumstantiis, Sancto Antonino, ipsique
Gersoni, solidæ doctrinæ ac pietatis viro, pro-
bata, non mirum si bona fide a totius sacri
Ordinis alumnis admessa est et asserta sit, cui
Casarius Heisterbacensis videtur prælassisse. Ita
ille: an autem Casarius Parisiensi, quo Sanctus
fuerit conversus, prodigio reipsa præluserit, hu-
jusve fingendi occasionem otiosis ingeniis dederit,
cuique ex infra dicendis dispiciendum relinquo.
Ut interim e Casario haustum hoc esse, vehemen-
tius quis suspicietur, moveri potest ex eo, quod
scriptor hic sæculi tertii decimi initio indubie flo-
ruerit, anonymus autem primorum quinque Car-
tusie Priorum Chronici auctor ante annum cir-
citer 1250 suam hanc elucubrationem, in qua
Parisiense prodigium refert, verosimiliter non ela-
boravit, uti ex iis, quæ § 1 disserui, satis liquet.
Quod si porro certum foret, prodigium, quod re-
fert Casarius, evenisse, idque a prodigio Parisi-
ensi, quo Bruno in eremum pulsus fertur, non
esse diversum, Cartusianorum sane, hinc causam
conversionis sancti Patriarchæ sui repentium,
sat verosimilis appareret opinio, etsi interim Cæ-
sarius, Brunonem prodigio, quod narrat, in ere-
mum actum fuisse, non edicat. Atque hinc est,
cur potissimum, non an causa conversionis Sancti
fuerit, sed an veritati consonet Parisiense prodigium,
inquirendum sit; qua de re quæ tandem mea
sit opinio, tunc edicam, cum post jam relatos scri-
ptores antiquos, qui testimoniiis suis prodigio suf-
fragantur,

E

F

A *fragantur, recensero etiam scriptores antiquos, qui silentio suo eidem videntur officere.*

§ XV. An quid contra anastasi-
stasim, qua doctor se
damnatum publice de-
nunciavit, ex silentio vel
S. Brunonis, vel Guigonis,
vel Guiberti de Novigento
possit confici.

Negativi, quod
ex antiquo-
rum silentio
petitur,
In rebus historicis argumento negativo vim non
modicam frequenter inesse, peritiores omnes cri-
tici modo admittunt. Unum hic omnium loco at-
tulisse sufficiat Muratorium. Hic Anecdotorum
tom. II, cap. 21, sic scribit: Sed jam quosdam
mihi reponentes audire videor, hanc argumen-
tandi rationem enervatam plumbeamque esse,
quippe argumento, ut logici appellant, negativo
nil potest probari. Ita fortasse respondeant, qui
ecclesiasticam eruditionem neque a limine sa-
lutarunt, totumque cerebrum tricus scholasticis
devovere. Nam quantum roboris argumento ne-
gativo insit, tum luculentus hac de re tractatus
prodit, tum universa eruditorum respública
quotidie experitur. Et quo pacto, amabo, com-
menta, fabulaeque explodi atque exhibitari pos-
sent, quæ in posteriorum temporum historias
irreperere, nisi antiquiorum silentium pluris,
quam imperita audaxque recentiorum loqua-
citas, penderetur? Affirmant hi ad arbitrium
suum, gestaque a temporibus suis remotissima
somnia; illi vero ne volam quidem, vesti-
giumque earum rerum reliquere, relicturi sane,
si earum notitiam habuissent. Et nos affirman-
tium potius imperitia, quam tacentium doctrina
duci sinemus? Hæc generalim Muratorius de
argumenti negativi vi, quæ quanta subinde sit, uti
etiam qui et quando locum habere queat, pronum
erit ex jam nunc dicendis eruere.

argumenti
vis.
C Cum plura, eaque etiam notatu dignis-
sima, quæ litteris consignata non reperiantur, nec
forte etiam fuerint, sæculis præteritis gesta esse,
apud omnes prope in confesso sit, nec merito ne-
gari posse videatur, non continuo est consequens,
ut res, quæ a solis scriptoribus recentioribus me-
morantur, indubie falsæ sint; certo tamen tunc
vel probabiliter dumtaxat falsæ erunt, prout vel,
quod raro sane fiet, constiterit, vel probabile aut
verosimile dumtaxat fuerit, scriptores antiquos
aut unum saltem ex his alterumve, a quibus si-
lentio premuntur, esse hujusmodi, ut eas, si fuis-
sent, scitari, scitasque commemoraturi fuissent.
Papebrochius noster ab hisce non multum ablu-
dit, in Propylæo mensis Maii rectissime, ut mihi
equidem apparet, ad præsens institutum sic scri-
bens: Quamvis in rigore dialectico non sequatur,
Non est scriptum vel dictum; ergo non est
factum; nec enim minus fuisset a Christo susci-
tatus Lazarus, licet hoc Joannes et alii tres Evan-
gelistæ tacuissent, tacuissent etiam Apostolorum
discipuli, et his ætate proximi omnes; recte
tamen sequitur, Hoc vel illud caret congruæ
antiquitatis, et autoritatis testimonio; ergo,
factum esse, non est prudenter credibile, sicuti
non esset credibilis resuscitatio Lazari in uni-
versali omnium silentio, qui rei gestæ, vel in-
terfuissent ipsi, vel ex præsentibus accepis-
-

Octobris Tomus III.

sent etc. Tanto autem fit certior et evidentior ex
argumento negativo demonstratio, quanto noti-
tia facti, de cujus credibilitate controvertitur,
ad plures pertingere, et a pluribus scripto con-
signari debuisset propter insignem suam clari-
tatem. Hæc Papebrochius, docens scilicet, argu-
mento negativo, utut facta, contra quæ militat,
a vero esse aliena, invictè non probet, eam tamen
vim inesse, qua fiat, ut hæc inde vel magis vel
minus ad rerum incredibilium classem accedant.

259 Dispiciamus modo, an et quid secundum
jam dicta e scriptorum antiquorum silentio, seu ex
argumentis negativis, e silentio hoc formati, possit
confici contra Parisiense, quo Bruno in eremum
pulsus fuerit, doctoris tantisper rediit sequi
damnatum publice coram infinita propemodum
populi multitudine tunc vociferati prodigium.
Launoius in sua de vera causa secessus S. Bruno-
nis in eremum Dissertatione in medium adducit
auctores viginti novem antiquos, quos, cum pro-
digii Parisiensis non meminerint, commentitium
id esse suo silentio testari contendit. Horum alii
Sancto æquales aut subæquales fuerunt, alii uno
alterove circiter sæculo post eum floruerunt,
omniumque ultimus Joannes de sancto Victore
anno 1592 scribendi finem fecit. Verum nulla ra-
tione, cur nonnulli ex his prodigium illud silue-
rint, mirum accidit, vimque proinde aut nullam,
aut sane admodum exiguam formatum ex eorum
silentio negativum argumentum obtinet. Quare
nominatim auctorum illorum, non omnium, sed
præcipuorum dumtaxat ac maxime eorum, qui
prodigium, si fuisset, commemoraturi verosimili-
ter fuissent, quosque proinde id non fecisse, mirum
potest non immerito videri, silentium lubet discu-
tere, ac quid quæque ex hoc adducta a Launoius
argumenta negativa valeant, ponderare. Initium
duco a silentio ipsiusmet S. Brunonis, cui § præ-
senti duos adhuc alios, videlicet Guigonem, quin-
tum Cartusie Priorem, et Guibertum de Novi-
gento, prodigium pariter silentes, adjungam.
Sanctus itaque in epistola, supra jam pluries lau-
data infraque hic integra recitanda, quam ad
Radulphum Viridem, quo hunc ad emissum mo-
nachici habitus suscipiendi votum implendum
excitaret, conscripsit, nullam plane de horrendo
doctoris damnati spectaculo, quo viso, votum ipse
impleverit atque in eremum sese receperit, men-
tionem facit, ubi tamen hoc ad commovendum
Radulphi ad voti exsolutionem animum perop-
portunum fuisset.

260 Hinc Launoius in sua proxime iterum
laudata de vera causa secessus S. Brunonis in
eremum Dissertatione cap. 1 ita arguit: Radul-
phus indigni acrioribus stimulis, quibus ad
sui... (quod cum Brunone de monachico habitu
suscipiendo in collatione supra memorata emise-
rat) voti exsolutionem concitaretur. Unde fit, ut
Bruno hac in epistola, sicut votum reddenti
gloriam, ita non reddenti æternam penam
Radulpho proponat; ubi certe locus fuit illi
spectaculo horribili, si quod Parisiis actum Bru-
nonem ad implendum votum antea impulsisset.
Quid enim erat ad configendam Radulphi cun-
ctationem paratius, quam ei et opportune et
importune inculcare id spectaculi genus, quo
ipsa Brunonis cunctatio, si Epistolæ Didasca-
licæ (a Saussæo scilicet ad Bertholdum Nihusium
scriptæ, annoque, ut supra docui, 1643 typis Co-
loniensibus excusæ) credimus, devicta est? Neque
hoc telum, quo se impetitur iri prævidit auctor
didascalicus, satis idonee declinat, immo trans-
-

70 adigendum

AUCTORE
C. B.

Launoius id
contra docto-
ris damnati
historiam
adhibet.

E

F

Quod ab ipsi-
usmet S. Bru-
nonis silentio
repetit.